

raschen Mädchenschritten« za podobo: Tvoj tek je živ etc.

Ta pesem in Jenkova »Naprej« sta v zbirki kulturni. Andrejkov prevod »Soči« je časovno drugi, Funtkov tretji in v primeri z Andrejkovim — klasičen. Vendar pa ob prvem, površnem pogledu na knjigo obstrmimo in tako bo deloma vršila svoj namen: ostala bo spominsko darilce iz leta devetnajstošestnajstega.

Dr. J. Pregelj.

Elementar-Grammatik der serbischen (kroatischen) Sprache von Milan Rešetar, Professor der slavischen Philologie an der Wiener Universität. Zagreb 1916. — Mirko Breyer's Buchhandlung. — Str. 208. — Cena ? —

Delo je izšlo istočasno v dveh različnih izdajah. Razlika je minimalna, in sicer a) v naslovu (enkrat imamo »kroatischen [serbischen]«, drugič pa »serbischen [kroatischen]«); b) v tekstu, in sicer v tem, da so v eni izdaji vsi srbohrvatski primeri tiskani v latinici, medtem ko so v drugi v cirilici. — Tekst sam je pa v obeh izdajah popolnoma identičen, saj obravnava slovnico enega in istega jezika, namreč srbo-hrvatskega. Profesor Rešetar namerava priobčiti cel kurz za srbo-hrvatski jezik, ki bo obsegal razen pričujoče slovnice še vadnico in čitanko, ki bodo v nji tudi praktični razgovori.

Uvod (1—10), ki v kratki in zelo pregledni obliki podaja najvažnejše stvari, našteva najprvo zemlje, kjer stanujejo Srbo-hrvati. Približno en milijon slovenskega prebivalstva Nove Srbije, kot je bila po drugi balkanski vojski, šteje avtor s primernimi pridržki in pomisleki (»denn man kann nicht wissen, ob es Serbien gelingen wird, die in Neuserbien lebenden Slaven gänzlich zu assimilieren«, str. 1) k Srbo-hrvatom, ki jih vse skupaj cení nad 10 milijonov duš. Nato omenja avtor verske razlike, ki jih podpira s statističnimi podatki; mimogrede se dotakne tudi vprašanja o nacionalni prebuditvi muslimanskega elementa. — V nadaljnjem izvemo za vse težke ovire, ki jih je moral prestati in jih še prestaja srbo-hrvatski narod na poti do zaželene enotne narodne kulture. Največja ovira bo pač razlika v abecedi (latinita-cirilica). — Naslednji odstavek nas seznaní v glavnem s postankom srbo-hrvatskega knjižnega jezika od prvotne needinosti do sedanjega stališča, ko gospoduje štokavščina in ko se v kljub semintja pojavljajočemu se dualizmu v glasoslovju (ekavci — jekavci), oblikoslovju (stara sklonila pri dativu, lokativu in instrumentalu, ki so jim šele zadnje čase dali Hrvatje slovo, s čimer so se sicer oddaljili od Slovencev, pač pa se na drugi strani zelo približali Srbom in pospešili s tem proces enotnega razvoja književne srbo-hrvaščine), besednem z akladu (slovenske, turško-perzijsko-arabske besede) in sintaksi polagoma sicer, a vendar le z uspehom odstranjujejo zadnje ovire enotnega knjižnega jezika. — V splošnem dobimo pri čitanju tega zelo lepega uvoda in sledečih mu temeljitih slovnčnih poglavij vtis, da so pri tem razvoju večinoma popuščali Hrvatje, ne samo v svojih starih sklonilih, ki so jih analogno kakor mi Slovenci rabili mesto sklonil —ima in —ama, marveč tudi v pravopisu, ki se je iz etimološkega preobrazil v fone-

tičnega.¹ Z nekoliko dobre volje bi se lahko odstranila tudi predzadnja ovira, namreč ekavsko-jekavski dualizem; tu bi morala pač oba dela nekoliko popustiti, predvsem pač ekavci. Zadnja ovira (latinita-cirilica) bo pa menda kljub vsem potresom in preobratom svetovne zgodovine ostala. —

Glasoslovje (10—36) nam v kratki, a zelo pregledni obliki podaja ves potrební materijal za posamezne pojave v jezikoslovju. Obenem smo — lepo kot v malokateri drugi knjigi — vedno opozorjeni na posamezne medsebojne razlike. Omenim naj samo paralelo med obema abecedama (14), razliko v pisanju tujk v cirilici in latinici (15) in na posamezne pravopisne razlike (23), ki bodo pa skoro popolnoma izginile, če bodo le Hrvatje konsekventno in povsod izpeljali fonetični pravopis. — Naglasu posveča Rešetar precej pozornosti, vendar pa ne preveč, kot hoče vedeti »Slovanov« recenzent Ivan Poznik. Njegova kritika v »Slovanu«² ne teži predvsem po resnici, tembolj se pa čuti iz nje — osebnost. Zakaj treba namigavati, da je prvotno »najbrž!« bila Rešetarjeva slovnica namenjena v serijo slovníc, »ki mislijo izhajati pri neki državno-nemški tvrdki.«³ Saj Pozniku menda ne bo neznan, da je že l. 1914. pri oni isti državno-nemški tvrdki (Karl Winter-Heidelberg) izšla Leskienova »Grammatik der serbo-kroatischen Sprache«, nadalje da je bilo isto delo že pred več časom, preden je izšlo, naznanjeno v strokovnih krogih (omenjam samo platnice Bernekerjevega etimološkega slovarja, kjer je avizirano, da je Leskienovo delo že v tisku), in končno, da je o Leskienovem delu napisal še isto leto, ko je izšlo, Rešetar v Archivu zelo lepo oceno. Zato se mi zdi tako namigavanje malenkostno in neokusno. — Kar se pa naglasa tiče, pa ta ovira tujcu nikakor ni »nepremagljiva«, kot meni Poznik. Treba je dveh stvari: a) posluha in b) slišati je treba pravilno izgovarjanje, kar avtor vendar izrecno poudarja v knjigi na strani 16. in kar tudi splošno velja pri učenju tujih jezikov. Rešetarjeva knjiga nikakor ne bi bila popolna, če ne bi bili v nji razloženi principi srbo-hrvatskega akcenta; in vendar to Pozniku ni všeč. Pa saj se temu lahko odpomore: kdor dotičnih partij nikakor ne more doumeti, naj jih odloži na boljše čase, — preje naj pa skuša poslušati čisto narodno bosensko-hercegovo govoro, kajti v Zagrebu med kajkavci pač v tem oziru ničesar pridobil ne bo.

Oblikoslovje (36—154) je precej obširno obdelano, kar je pa z ozirom na veliko materijo popolnoma naravno. Posebno med takozvane izjeme je posegel profesor Rešetar z mogočno roko in napravil vzoren red, česar v drugih gramatikah ni, ali vsaj redko. V tem oziru znači Rešetarjeva gramatika velikanski napredek; edino Gj. Daničičevi »Oblici hrvatskoga ili srpskoga jezika« bi se po svoji jasnosti in preciznosti lahko kosali z Rešetarjevo gramatiko. Kot posebno

¹ Prof. Rešetar isto svetuje tudi nam Slovincem ob priliki, ko zavrača dr. Ilešičevo zahtevo, naj se normira čisti —l v izgovarjavi knjižne slovensčine. (Archiv f. sl. Ph. 1914, str. 561.)

² »Slovan«, 1916, str. 157—158.

³ Poznik misli tu na »Sammlung der slavischen Lehr-u. Handbücher«, ki izhaja pri Karl-u Winter-ju v Heidelbergu.

posrečena poglavja omenjam izmed mnogih samo svojilne pridevnike na -ov, -in, -ski in -ji in pa posebno temeljito obdelano poglavje o zaimkih.

Iz konjugacije bo zanimalo, da je Rešetar opustil tradicionalno razdelitev glagolov v šest vrst in posamezne razrede ter vse glagole razdelil a) v pravilne in b) v nepravilne. K pravilnim šteje vse tiste, ki imajo pred nedoločnikovo končnico -ti vokal, torej (če izvzamemo nekaj glagolov I. vrste, ki jih Rešetar šteje med nepravilne) po stari razdelitvi vse glagole, ki imajo vrstno spono (II.—VI. vrsta). — Nepravilni glagoli pa imajo v nedoločniku končnice -ti, -sti (ple-sti) in -či (pe-či, stri-či), pri tvorbi posameznih glagolnih oblik pa veliko nepravilnih pojavov. Važno je tudi, da se pri teh nepravilnih glagolih tvori nedoločnik direktno iz korena. Torej po stari razdelitvi bi lahko rekli, da moramo vse glagole iz korenske vrste šteti v ta »nepravilni« oddelek. Slavisti bi mogoče bolj želeli, da bi se skupina -sti (crp-s-ti, zeb-s-ti, plet-ti, krad-ti) obravnavala v zvezi s skupino -ti, toda tu odločajo bolj praktični kot pa znanstveni momenti, kar je popolnoma v redu; zato je iz knjige izločen ves nepotrebnosti slavistični znanstveni balast, kar je tudi popolnoma pravilno. Tvorbe glagolnih oblik so pri po-

sameznih pododdelkih izredno jasno raztolmačene; — posebno še opozarjam na partije o trpno-preteklem deležniku, ki baš nam Slovencem dela precej neprilik.

Skladnja (154—206) je obdelana sicer bolj na kratko, pa nam vendar podaja celo vrsto najznačilnejših posebnosti, v lepa pregledna pravila nanizanih. Tudi tukaj je omenjen semintja kak dualizem med ekavci in jekavci, česar v drugih gramatikah ne dobimo. Upam, da bomo v »Vadnici« in »Čitanki«, ki se nam še obeta, imeli priliko, še intimneje seznaniti se s sintaktičnimi finesami srbo-hrvaščine. — Ko se bo mislilo na novo izdajo, ker bo knjiga gotovo kmalu razprodana, naj se doda zadaj stvarno kazalo, ki ga sedaj še pogrešamo.

Splošno treba poudariti, da je Rešetarjeva slovnica v vsakem oziru izredno lepo in temeljito, obenem pa tudi s tiho ljubeznijo do domačega rodu napisano delo, tako da moramo bratskemu narodu le čestitati. Če bi pa hoteli imeti tudi mi Slovenci slično delo, naj bi pa njegov avtor vsekakor tudi naše slovensko ekavsko razmerje do književne srbo-hrvaščine primerno označil, kar želi tudi Poznik v »Slovanu«. S tem bi se medsebojno jezikovno spoznavanje in zблиževanje zelo pospešilo.

Ivan Mazovec.

To in ono.

XII. umetniška razstava.

Pričujoča številka »Dom in Sveta« objavlja nekaj slik z XII. slovenske umetniške razstave, ki je bila otvorjena meseca junija 1916. Takoj je treba omeniti, da je pri izbiri priobčenih slik bilo zlasti merodajno, ali se morejo v enobarvnem tisku dostojno reproducirati. Mnoga prvovrstna dela smo morali odložiti, ker bi prišla v taki reprodukciji ob ves svoj slikarski značaj. — namesto umetnine bi v črnem tisku imeli pred seboj nje nerazumljivo karikaturu. Slike te vrste se smejo reproducirati samo v barvah, in »Dom in Svet« upa, če mu ne bo sreča nemila, da stori tudi to. Nekateri naročniki so večkrat povpraševali, kako da se »Dom in Svet« tako malo méni za domačo umetnost; urednik sam je tudi vedel, da list ne izvršuje vse svoje naloge, dokler se ne začne sistematično pečati s slovensko umetnostjo, in vendar si ne more očitati, da bi bil sam kriv, če je bilo drugače.

Pa glavno je vendar, da se stvar izpremeni. Saj slovensko slikarstvo ne more živeti zgolj v tesnih prostorih Jakopičevega paviljona, živeti zgolj sebi in zase, treba mu je več zraka, več prostora za aktivnost. Ta odtujenost svetu ni specificum slovenske umetnosti, ampak posledica splošnega evropskega umetniškega razpoloženja, in to jo opravičuje. Z rastočo močjo površno pojmovane demokracije, ki ne odločuje zgolj o političnem blagru državljana, ampak skuša uveljaviti tudi svoje mišljenje in svoj okus, je rasel vzporedno odpor umetniške individualnosti proti takozvanemu občinstvu. Tako so nastali umetniški samotarji in samotarski umetniški krožki, ki imajo to dobro, da se je vanje marsikdaj rešil splošnočloveški ideal iz povodnji pokvarjenega javnega mnenja, da je v njih

marsikdaj še cvetela modra roža večne lepote, ko je drugod čas neusmiljeno razdeval. Ima pa to samotarstvo svojo veliko nevarnost, ker izpodjeda energijo, vzgaja k samodopadljivosti in postaja ne samo tabor tistih, ki iščejo tovarišev za lepi boj življenja, ampak tudi pribežališče duševnih invalidov, ki jih je življenje samo izločilo.

Zato menim, da je z razstavami le manjša polovica dela opravljena, da ne zadostuje, če se vsako leto enkrat spomnimo, da žive nekje tudi slovenski slikarji in kiparji. Potrebno je, da jih vidim tudi drugod in zlasti, kadar odprem slovenski ilustrirani list.

XII. umetniška razstava priča po svojem obsegu in razvrstitvi, da je prirejena ob času vojske, ni pa tega videti iz razstavljenih slik samih. Kakor naše lep slovje, tako je šla tudi naša upodabljaljoča umetnost molčé mimo vojnega časa.

Razstava obsega približno 130 števil, ki so zelo različne vrednosti. Poleg odličnih del je tu mnogo blaga srednje vrste in nič manj navadne plaže. Domačega obiskovalca to slednjic ne moti toliko, toda tujcem, katerih je bilo ravno letos več nego kdaj poprej, ne kaže razkazovati ravno najrevnejših kotov naše domačije. Obisk razstave je bil dober, nakupovanje razmeroma zelo živahno.

V prvi dvorani dominira v pročelju doprsni kip generala Borojeviča v več kot naravni velikosti, delo mladega L. Dolinara, našega najnadarnejšega kiparja. Dolinar je generalov grobi, graničarski obraz malo idealiziral, položivši mu v oči tih, tožen, samotno trpeč izraz. Bolj zanimiv nego ta reprezentativni kip je speči Kralj Matjaž; globoki sen ni samo na nje-